

Fényképalbum

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Anyai nagyszüleim
A fénykép készítésének helye:	n.a.
A fénykép készítésének éve:	1943
Kulcsfigura:	Szűcs Sándor, Bence Juliánna

Egyéves voltam, amikor ez a kép készült. Nagypám hátul középen áll fehér ingben, mellette jobbra nagyanyám. És itt van anyám is nagypám mellett balra. A többieket nem ismerem, ők a Kollár család. Anyám ismert többeket köztük, ha bejött Debrecenbe, akkor náluk szállt meg, de én nem találkoztam soha velük.

Anyai nagypám családja, az aszalai Szűcsök Ungvár és Nagyszőlős vidékéről valók valahonnan, onnan vezetett útjuk Szatmárba a 17. században. Nagyanyám családja, a Bence ág szintén szatmári volt, így az én közelebbi pátriám a Szamoshat. Arra is emlékszem halványan, hogy gyerekkoromban bementünk anyám egyik rokonához Darnón – csipős kora őszi szél fúj, káposztás rétest sütöttek –, és ott volt a kutyabőr a mestergerendán. Egyik ükapám egykor pataki diák volt. Róla azt mesélték a felnőttek, hogy ő évente többször oda-vissza megtette gyalog az utat a Túr meg a Szamos gátján Patak és Szatmár között. Gyalogolt a töltésen végig, és sokféle gyümölcs magoncot, oltványt, könyvet hurcolt a tarisznyájában. Agglegény maradt. A család közeli-távolabbi ágának szétosztogatta mindenét.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Anyai nagyanyám
A fénykép készítésének helye:	n.a.
A fénykép készítésének éve:	1940-es évek
Kulcsfigura:	Szűcs Sándorné Bence Juliánna

Anyai nagyanyámról ez az egy kép maradt. Hároméves koromtól kezdve egészen halálukig anyai nagyszüleimmel éltünk. Befogadták a lányukat két félárvajával. 1954-ben nagyanyám velünk együtt költözött Debrecenbe Gacsályból, szülőfalumból, a pár száz lelkes szatmári kisközségből.

Gacsályon a nyári konyha mögött lapult a sütőház. Kemencében sütötte nagyanyám a kenyeret. Dagasztott, kovászolt, a tésztára pedig kelesztés után keresztet rajzolt – hiába, reformátusok vagyunk. Hajnalban befűtötte a kemencét, a kaparékból a kenyér után kapros lángos készült – micsoda nagyszerű íze volt! Igazi jó szatmári búzakenyeret sütött a faluban mindenki, hasonlót az alföldi kenyérhez. Krumplit is dagasztott bele. Két-ötlikós kenyereket sütött, amekkora a kemence száján befért-kifért. Kéthetes korában sem savanyodott meg, nem is száradt ki, az íze sem változott el. A nagyszerű kenyérillat, a régi ízek máig kísérek.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Apai nagyszüleim
A fénykép készítésének helye:	Vitka
A fénykép készítésének éve:	1941
Kulcsfigura:	Fekete János, Iklódy Erzsébet

Ezen a képen az apai nagyszüleim vannak. Mögöttük János bátyám és a felesége áll.

Apai nagyapám családja szabolcsi volt, Iklódy nagyanyám pedig felvidéki. A leleszi konventben van az egyik felmenő eltemetve. Reformátusok voltak, de volt köztük, aki rekatolizált. A Felvidéken valamelyik egyházközségben talán megvan ma is néhány klenódium, ezeket a 17. században az Iklódy család valamelyik ága ajándékozta.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Nagybátyám
A fénykép készítésének helye:	Olcsva
A fénykép készítésének éve:	1940
Kulcsfigura:	ifj. Fekete János

Ő apámnak a bátyja, János bátyám. Apámék heten voltak testvérek, de csak ez a nagybátyám és egyik nagynéném volt, aki ránk nézett, amikor magunkra maradtunk. Nagyszőlősön volt jegyző János bátyám, a felesége meg tanítónő. A háború alatt átmenekültek Magyarországra, egy kis nyírségi faluban, Nagyhalászon húzták meg magukat attól fogva. A háború után János bátyám üldözött, „fasiszta főjegyző” lett. Ő volt, aki évente egyszer rendszeresen megkeresett bennünket. Időnként levelet váltottunk. Bármennyire szívfájdalom, de van egy tucat unokatestvérem – apánknak két fiú- és négy lánytestvére volt –, akikkel én soha nem találkoztam.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Édesanyám
A fénykép készítésének helye:	n.a.
A fénykép készítésének éve:	1935 körül
Kulcsfigura:	Szűcs Margit

Ez anyámnak a tizennyolc éves korában készült képe. Ő Darnón született, és polgárit végzett Debrecenben, a Dóczyban. Öccse fiatalon meghalt. Aratáskor hideg vizet ivott, jött a tüdőbaj. Akkor még nem tudták megmenteni, pedig hordták Csízbe gyógyfürdőre.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Édesapám sárospataki tanítóképzős korában
A fénykép készítésének helye:	Sárospatak
A fénykép készítésének éve:	1930/31
Kulcsfigura:	Fekete Gyula

A kép Patakon, az iskolakertben készült 1931-ben. Apám balról a harmadik az első sorban.

Apám, Fekete Gyula Órben született. Nagyapám lelkésznek szánta, ő is erre készült már gyermekként, de aztán eltántorította egy rossz tapasztalat. Legátusként prédikált valahol a Felvidéken, és a helyi gyülekezet korhely papja berúgatta. Ezért a tanítói pályát választotta, két évet vesztett ugyan; átment a prepákhoz [*tanítóképzősök*]. Előbb a református gimnáziumba járt, de nem ott érettségizett, hanem tanítói oklevelet szerzett. Attól kezdve soha többet egy korty bort meg nem ivott; emelte poharát, aztán érintetlenül letette. Nem lett belőle lelkész, de tanítóként rendszeresen prédikált. Az 1930-as évek elején volt prepa a pataki képzőben. A többiekhez képest két évvel idősebben végzett, ennyivel előbb kezdhette volna a tanítóképzőt és tanítói pályáját.

Az interjúalany neve:

Fekete Csaba

A fénykép címe:

Édesapám sárospataki tanítóképzős korában 2.

A fénykép készítésének helye:

Sárospatak

A fénykép készítésének éve:

1930/31

Kulcsfigura:

Fekete Gyula

Ez a kép is Patakon készült, apám (világos ruhában) balról az első az ülő sorban. A kép hátulján az áll, hogy „egyes dolgozó lakás”. Azt nem tudom, hogy mi volt ez Patakon az 1930/31-es iskolai évben.

Nagyapám úgy felháborodott a fia döntésén – hogy nem teológiára ment, hanem a tanítóképzőbe –, hogy ha ki nem tagadta is kedves fiát, attól kezdve egy fillért sem kapott. Apám magát tartotta fenn: tanítványokat vállalt, összekuporgatta tandíját. Egyszer találkoztam a nagytemplomi kántor, Sepsy Károly édesapjával. Elmesélte, hogy apám tőle kért 20 pengőt útiköltségre, így utazhatott el első tanítói álláshelyére, Tunyogra, annyira pénzsűkében volt.

Az interjúalany neve:

Fekete Csaba

A fénykép címe:

Apám ballagása

A fénykép készítésének helye:

Sárospatak

A fénykép készítésének éve:

1932. május 11.

"Ballag már a vén diák". Apám persze annyira apró a képen, hogy nem tudnám megtalálni, de húzza elől a cigány, ahogy illik.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Apám ballagási csoportképe
A fénykép készítésének helye:	Sárospatak
A fénykép készítésének éve:	1932. május 11.
Kulcsfigura:	Fekete Gyula

Ez a csoportkép is a ballagás alkalmával készült, az első sorban jobbról a harmadik apám, Fekete Gyula.

Újszászy Kálmán bácsit látásból én gimnazista korom óta ismertem. Már a Nagykönyvtár munkatársa voltam, amikor beszélgetés közben egyszer hirtelen megállt: „Hát én tanítottam apádat!” – a vonásaimból ráismert. Kálmán bácsi sokáig a pataki Tanítóképzőben volt vallás tanár és filozófia tanár, a cserkészetet is ő vitte oda, ebből született a falukutató mozgalom és a máig híres adattár. Apám is cserkész tisztt volt, láttam gyermekként igazolványát, cserkészkönyvét. Rézcsatos cserkészövét *Légy résen* felirattal, sokáig őrizgettem.

Apám 1937-ben vette feleségül anyámat, utána Rozsályban lett kántortanító. Szinte hetenként prédikált a templomban; a hétköznapi istentiszteleteket többnyire ő végezte. Principálisával, dr. Csányi Lászlóval – aki előbb Szatmáron volt vallás tanár, és teológiai doktorátust szerzett, tehát nem volt akárki – nagyon jóban voltak. Láttam a református parókia egyik küszöbe alatt a gödröcskét, oda ásták el ketten Csányi Lászlóval a régi úrasztali kelyheket, mikor a front közeledett.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Szüleim
A fénykép készítésének helye:	Mátészalka
A fénykép készítésének éve:	1930-as évek
Kulcsfigurák:	Fekete Gyula, Fekete Gyuláné Szűcs Margit

Szüleim fiatal házas korából maradt ez a műtermi kép. Mátészalkán készült. A mai napig megvan apám fekete, ezüstös mintájú esküvői nyakkendője. Gyerekkoromban ezt én felfedeztem, elraktam, gimnazista koromban néha fel is kötöttem. Van egy másik nagyon elkopott, bordó nyakkendő is, ilyen dolgok kötöttek apámhoz.

1942-ben, alig két és fél éves koromban láttam apámat utoljára, mikor hazaengedték a frontról szabadságra. Ez az utolsó és egyetlen emlékem. Maiaknak alig mond valamit Voronyezs. Nekem igen. Apám ott volt katonatiszt, tartalékos, ha jól gyanítom, géppuskás vagy aknavető szakaszban is szolgálhatott. Mint gyerek hallgattam, elbeszéltek a felnőttek, hogy mikor visszavonultak a veszített ütközet után, és bevagonírozták a századát, ő tiszttársaival szánon indult nyugat felé. A partizánok kilőtték a vonatot, de ő akkor még életben maradt. 1943 januárjában tűnt el. Állandóan vártuk haza, még tizenöt év múlva is. A húgom talán ötéves lehetett, amikor egyszer megkérdezte: „Édesanya, édesapa is néni?” Anyámat nagyon megviselte a reménytelen várakozás – hiszen az évek multjával már csak arra számíthatott, hogy apám úgyse fog hazakerülni soha –, de ennek ellenére nem volt hajlandó arra, hogy holtá nyilváníttassa.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Édesanyám
A fénykép készítésének helye:	Gacsály
A fénykép készítésének éve:	1940-es évek vége
Kulcsfigurák:	Fekete Gyuláné Szűcs Margit

Anyám képei közül ez a gacsályi házunk előtt készült.

Az udvarunk legalább másfél holdas volt, azon épült a háromszobás ház, nyári konyha és egy-két melléképület: istállók, nagy csűr és szárítópajta. A nyári konyha hátulsó részén aszaló is volt sütőházzal meg katlannal. Délre néző tornác húzódott a ház előtt, közepén kiugró nagy verandával; ezt a tetőig befutotta a lilaakác meg a klemátisz. Jó ötven méteres út vezetett az árkon és hidacsokán túlról a házunkig. A telek sarkán igen szép kerek tölgy nőtt, a kiskaput meg egy óriási nyárfa árnyékolta be. Az út mellett kétfelől sűrű jázminbokrok sorakoztak a szőlőlugas mögött. Jukkák is nőttek a virágágyás szélén. Telis-tele volt gyümölcsfával a ház környéke meg mögötte a kert. Szilva, többfajta cseresznye, meggy, alma, körte... hatalmas somfa is állt elől az udvar sarkában, magas törzse felett kosáralakban szétnyílt ágakkal.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Húgommal
A fénykép készítésének helye:	n.a.
A fénykép készítésének éve:	1940-es évek vége
Kulcsfigurák:	Fekete Csaba, Fekete Ottilia

Húgommal ez az egyetlen közös kép, ami megmaradt nekünk.

Húgom 1942-ben született, két évvel fiatalabb nálam. Más alkatok vagyunk. Gyerekkoromban én például állandóan rajzoltam, muzsikáltam és rengeteget olvastam már elsős elemista koromtól kezdve. Úgy tanultam meg gyorsan a betűket, anyám kötött vagy dolgozott valamit, és amit én nem tudtam, ő megmondta, én megjegyeztem gyorsan, úgyhogy mire észrevették, már tudtam olvasni. Mindent az égvilágon összeolvastam, ami a kezembe került: apám tanítóképzős tankönyveit, a két világháború közt divatos regényeket és egyebeket is. Húgom inkább mással foglalkozott, neki jó kézügyessége volt. Mikor bekerültünk Debrecenbe, szegények voltunk, és ő úgy ruházkodott, hogy egy varrónő ismerőse volt anyámnak, akinek a húgom besegített. Mai napig megvan a régi varrógépünk, anyám hímezni is tudott. A varrónő kiszabta, a húgom pedig összevarrta saját magának a ruhát; nem kellett fizetni érte, mert fizetségképpen megvarrt más dolgokat.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Húgom
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1950-es évek vége
Kulcsfigura:	Fekete Ottilia

A húgom tanítóképzős diákkorában. A Kossuthnak akkor még volt tanítóképzője; övék volt az utolsó osztály, akik még tanítói diplomát kaptak. A tanítóképző után pár évvel elvégezte az egri tanárképző főiskolát. Egy ideig tanított, később átment a gyermekvédelem területére, onnan ment nyugdíjba.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Gimnazista képem
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1950-es évek
Kulcsfigura:	Fekete Csaba

1954-ben, nagyapám halála után néhány évvel lettem gimnazista, akkor kerültünk Debrecenbe. 1958-ban érettségiztem a Debreceni Református Kollégium Gimnáziumában. Nem akármilyen tanári karunk volt, egyik későbbi munkatársam elmondta, hogy a két világháború között a gimnáziumban tizenhét egyetemi magántanár tanított. Bölcsészdoktorok, többségüknek lelkeszi oklevele is volt. Közülük a háború után többen börtönbe kerültek, illetve nem taníthattak.

Osztályomból csupán tizenkilencen érettségiztünk végül. Többen kezdtünk, de volt, aki átment más iskolába. Onnan könnyebben mehetett egyetemre. Akkor még nem volt nyilvánvaló – én csak évtizedekkel később tudtam meg –, hogy a megmaradt kevés egyházi iskolából a főiskolák, egyetemek nem vehettek fel közvetlenül hallgatókat.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Érettségi tablóképem
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1958
Kulcsfigura:	Szabó Ernő

Pösze Lajos az igazgatónk nagyon karakán ember volt, de nem is tudnám olyan gimnáziumi tanáromat említeni, akiben nem találtam valamilyen érdekességet, értéket.

Nagyon kedves tanárom volt Szabó Ernő (*felső sor, balról a harmadik*), aki Patakról jött át, hegedűművész volt, de jogi doktorátust is szerzett. Ő mondott nekem ilyet először: „Fiam, neked érzéked van a zenéhez és Bachhoz!”. Valóban megkedveltem a muzsikálást. Apám kis harmóniumán általános iskolás koromban megtanultam játszani. Jóformán egyedül. Elemi iskolámban nem volt, aki hangszerezen játszott. Tanultam aztán néhány hónapig zongorázni egy katonatiszt özvegyétől, ismertem a kottát. Életem egyik meghatározója lett a zene. De nem a kommersz zene. Gimnáziumunkban csak néhány ütött-kopott zongora jutott gyakorló hangszernek. Egyetlen csont sem volt azon, amelyen nekem volt gyakorló órám. A többi hangszer is olyan állapotban volt, hogy rajtuk nem szívesen gyakorolt senki. Én viszont mások helyett is gyakoroltam, és hamarosan egyszerűbb Bach műveket, később kisebb fűgákat játszottam, háromszólamúakat is, és orgonaprelúdiumokat.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Elsőéves teológus
A fénykép készítésének helye:	Debrecen
A fénykép készítésének éve:	1960
Kulcsfigura:	Fekete Csaba

Többféle élményből eredt a döntésem, hogy végül teológiára jelentkezsem. Még gyerekkoromban találkoztam az ébredési mozgalom hatásával, így Balla Péter énekeivel is – ezek közül többet fejből tudtam mint kisiskolás, de csak akkor döbbsentem rá, hogy honnan ismerem őket, mikor teológus diákként nyomtatásban találkoztam velük. Anyám templomos családból való, apámról elmondtam, hogy szíve szerint lelkész lett volna, és rendszeresen prédikált. Ezek a gyermekkori indíttatások is mind hozzájárultak ahhoz, hogy lázongó gimnazista koromban is természetesnek éreztem, hogy előbb-utóbb itt a helyem.

Anyám örült, az ismerőseink is természetesnek tekintették, hogy teológus leszek. Nyilvánvaló volt abban az időben, hogy aki ilyesmire vállalkozik, az nem lesz jómódú. Az egyházsugorítás korszakában – később ezt az időszakot így neveztem – efféle pályaválasztás csak nehézségekkel járhatott. Végül a könyvtárban kötöttem ki. Ezt soká nem is sejtettem, nem készültem erre soha. Egyik professzorom figyelmeztetett: „Értsd meg, amit Bethlen Gábor mondott: Erdély vissza tudja szerezni Magyarországot, de fordítva nem megy! Így van a gyülekezetek és a gyűjtemények viszonylatában is. Ha a kollégiumokból vagy a tudományos intézetekből valami megmarad, onnan akármikor újra lehet építeni az egyházi iskolarendszert, de ha ez nem lesz, akkor nincs mit tenni”.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	A könyvtárba betévedt galamb
A fénykép készítésének helye:	Debrecen, Református Kollégium Nagykönyvtára
A fénykép készítésének éve:	n.a.
Kulcsfigura:	Fekete Csaba

Betévedt egy galamb a könyvtárba valamikor, és egy kolleganő lefotózta, mielőtt elengedtem.

Amint a kápláni vizsgámat letettem, azonnal a Nagykönyvtárba kerültem; kirendeltek, mint segédlelkészt, ezt Módis László el tudta érni. Engem a könyvtárosi munkára Bertók Lajos és Módis László beszélt rá. Bertók Lajos sem volt akárki, már görög-latin szakos egyetemista korában görögöt tanított a teológusoknak. Kiváló memóriája és nagyszerű történelmi érzéke volt. Könyvesboltot nyitott, és amikor a boltját államosították, elvesztett mindent, akkor lett belőle könyvtáros. Végzős koromban egyszer bementem Módis Lászlóhoz – Bertók Lajos épp ott volt –, és akkor közrefogtak, megmagyarázták: „Értsd meg, akármireh nyúlsz egy könyvtárban, mindenből tanulhatsz!” Így lett.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Kirándulás
A fénykép készítésének helye:	Vekeri-tó
A fénykép készítésének éve:	n.a.
Kulcsfigura:	Fekete Csaba

A Vekeri-tónál készült a kép egy kiránduláson. Minden évben legalább egyszer ki szoktunk menni a könyvtárral. Főztünk is, pörkölt szokott lenni a menü, de nem is egy fogást főztünk. A kollégák között kettő is van, aki nem is akárhogy főz. Amíg megfőtt, órákig csatangoltunk a környéken, a környező tanyákra is elköszáltunk. Mikor ilyesmiről beszéltünk egy pesti kollégának, hallgatott, hallgatott, aztán azt mondta, de jó némelyeknek, mert máshol a kollégák le nem ülnének egymással egy asztalhoz. Hála Istennek, nálunk mindig volt ilyen is.

Az interjúalany neve:	Fekete Csaba
A fénykép címe:	Prédikáció és zsoltáréneklés
A fénykép készítésének helye:	Laskó (Horvátország)
A fénykép készítésének éve:	2005 körül
Kulcsfigura:	Fekete Csaba

Gyülekezeti énekkarok találkozója és közös zsoltáréneklés alkalmára hívtak meg Délvidékre 2005 körül. A laskói templomban és a szomszéd falvakban is prédikáltam, énekeltem.

Az egyházi zene és az énekes liturgia része az életemnek. Mióta a Széchenyi utcán lakom, az új templomban – mint meg sem választott és ingyenes – kántor azóta is végzem a szolgálatot. Énekelek az énekkarban, éneket tanítok. Ugyanezt csináltam ifjúkoromtól kezdve: ha hívtak helyettesíteni, mindig éneket is tanítottam. Az egyházzenei kérdésekről, akit érdekel, olvashat a kiadványaimban, írásaimban. Van bőven ilyen. Szerkesztettem a Református Egyházzenei Közlönyét, jórészt írtam is, ameddig létezett, *Zsoltár* címen. Létrejötté óta a Magyar Egyházzene munkatársa is voltam, később szerkesztőségének is tagja.

A Délvidék graduáljairól kiadott munkámba az egyik 16. századi énekeskönyvből választottam képet. Szép, nagy alakú graduál látható rajta, és mutatja a karmester pálcája, éppen mely tételt éneklük.